

Ireneusz Kielbasa

60-lecie Wyższego Seminarium Duchownego Salwatorianów w Bagnie (1953–2013)

Studia Salvatoriana Polonica 7, 27-42

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. IRENEUSZ KIELBASA SDS

■ 60-lecie Wyższego Seminarium Duchownego Salwatorianów w Bagnie (1953–2013)

Wprowadzenie

Jubileusz Wyższego Seminarium Duchownego Salwatorianów w Bagnie związany jest z domem zakonnym tego zgromadzenia, który został założony przez Niemiecką Prowincję Salwatorianów przed II wojną światową. W dniu 16 lipca 1930 roku salwatorianie stali się właścicielami obiektu w Bagnie (wówczas noszącego nazwę Heinzendorf) za sumę 110 000 marek¹. W skład nowo zakupionego obiektu wchodziły: dwa zamki z zabudowaniami gospodarczymi, mieszkanie służbowe, dom w ogrodzie, park (20 morgów), ogród warzywny (10 morgów) oraz pole orne (30 morgów)². W następnych latach trwały prace adaptacyjne zakupionej posiadłości, którą przeznaczono na dom formacyjny. W domu zakonnym w Bagnie od 11 września 1930 roku do 1941 roku mieścił się międzynarodowy nowicjat dla kandydatów z krajów niemieckojęzycznych. Również w latach 1930–1934 oraz kilka miesięcy w 1940 roku w domu zakonnym w Bagnie istniało Studium Filozoficzne dla kleryków salwatoriańskich³. Tragicznym momentem dla domu zakonnego w Bagnie był styczeń 1945

Ks. dr IRENEUSZ KIELBASA SDS – asystent w Katedrze Historii Kościoła na Śląsku na PWT we Wrocławiu; archiwista prowincjalny Polskiej Prowincji Salwatorianów; e-mail: ireksg@poczta.onet.pl

¹ A. Kielbasa, *Przeszłość przyszłości. 75 lat domu zakonnego w Bagnie 1930–2005*, Kraków–Bagno 2005, s. 49.

² Tenże, *Dom zakonny Salwatorianów w Bagnie*, Rzym–Kraków 1981, s. 49-50.

³ I. Kielbasa, *Wyższe Seminarium Duchowne Księży Salwatorianów w Bagnie*, w: *Institucje dydaktyczno-wychowawcze Dolnośląskiej Ziemi Obornickiej (1953–2005)*, red. K. M. Pudło, Oborniki Śląskie 2006, s. 70-71.

roku, kiedy to 22 stycznia niemieccy zakonnicy na rozkaz władz wojskowych musieli się ewakuować przed zbliżającymi się wojskami sowieckimi⁴. Dzięki bohaterskiej postawie br. Feliksa Siernego SDS, który pozostał w klasztorze bagieńskim, obiekt ten ocalał od dewastacji i został przekazany Polskiej Prowincji Salwatorianów. Ten odważny zakonnik nie ustawał w próbach skontaktowania się z przełożonym Polskiej Prowincji Salwatorianów – ks. Celestynem Rogowskim SDS, który przybył do Bagna jeszcze w lipcu 1945 roku⁵. W związku z nową sytuacją geopolityczną po zakończeniu II wojny światowej obiekt klasztorny w Bagnie znalazł się w granicach naszej Ojczyzny. Wówczas to, decyzją przełożonego Polskiej Prowincji Salwatorianów, zatwierdzoną przez przełożonego generalnego w Rzymie, przeniesiono nowicjat z Krakowa (gdzie istniał od 15 sierpnia 1923 roku) do Bagna⁶. Dlatego już jesienią 1945 roku rozpoczęto prace porządkowe i adaptacyjne, związane z formacją nowicjatu. W dniu 7 września 1946 roku 15 nowicjuszy, pod kierunkiem magistra nowicjatu ks. Floriana Kosobudzkiego SDS, rozpoczęło pierwszy rok formacji podstawowej na Ziemiach Odzyskanych⁷. Jak wspominał, po 20 latach, ks. Józef Kmieć SDS – jeden z owych nowicjuszy – decyzja przełożonych Polskiej Prowincji była bardzo odważna w ekstremalnie trudnych powojennych realiach Ziemi Odzyskanych. Był to ogromny wkład salwatorianów w stabilizację życia społecznego i religijnego oraz repolonizację zachodnich rubieży odradzającej się po okupacji Polski⁸. W latach 1946–1953 obiekt klasztorny w Bagnie był zajęty wyłącznie przez nowicjat oraz księży wychowawców, którzy w trudnych latach powojennych służyli posługą duszpasterską okolicznym mieszkańcom – tak jak ks. Florian Kosobudzki SDS, który w 1947 roku był stałym duszpasterzem dla mieszkańców Obornik Śląskich⁹. Należy zwrócić uwagę, że formacja kleryków miała miejsce już od 1923 roku, kiedy to erygowano w Polsce pierw-

⁴ Tamże, s. 71-72.

⁵ A. Kiełbasa, *Brat Feliks Sierny SDS 1887–1968. Życie pełne dobra i wierności*, Trzebnica 2000, s. 68-83.

⁶ Tenże, *Nowicjat Salwatorianów Prowincji Polskiej w latach 1923–1990*, Bagno 1990, s. 5-7.

⁷ J. Kmieć, *Nowicjat*, w: *Salwatorianie w Polsce 1900–1975*, red. A. Kiełbasa, Rzym–Kraków 1975, s. 172-173.

⁸ Archiwum Polskiej Prowincji Salwatorianów w Krakowie (cyt. dalej: APSK), (14.4.19.2) *Sprawozdania z działalności WSD (1959–1965; 1964/65–1973–1974)*, *Sprawozdanie z przebiegu roku akademickiego 1964/1965 w WSD Bagno*, s. 3-5.

⁹ I. Kiełbasa, *Salwatorianie w Obornikach Śląskich*, w: *Księga Dolnośląskiej Ziemi Obornickiej*, red. K. M. Pudło, Oborniki Śląskie 2008, s. 260-261.

szą samodzielną jednostkę administracyjną w formie komisariatu. Wówczas to rozpoczęto formację podstawową w nowicjacie oraz objęto nią kleryków, którzy mieszkali w domu zakonnym w Krakowie-Zakrzówku oraz studiowali na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W okresie okupacji, w latach 1939–1945, salwatorianie z narażeniem życia kontynuowali formację kleryków w domu zakonnym w Krakowie-Zakrzówku¹⁰.

I. Proces założenia Wyższego Seminarium Duchownego w Bagnie

Narastająca wrogość władz komunistycznych wobec Kościoła katolickiego w Polsce po 1945 roku nie pozostała bez wpływu na sytuację salwatorianów. Momentem przełomowym była decyzja władz państwowych z dnia 3 lipca 1952 roku, na mocy której zamknięto małe seminaria oraz zarekwirowano obiekty zakonne na potrzeby instytucji państwowych¹¹. Wówczas to Polska Prowincja Salwatorianów stanęła wobec poważnego dylematu: w jaki sposób zapewnić godziwe warunki do zamieszkania, nauki i formacji dla ciągle rosnącej liczby kandydatów? Zarząd Polskiej Prowincji Salwatorianów w dniu 3 sierpnia 1953 roku podjął uchwałę, na mocy której rozpoczęto starania o zorganizowanie własnego studium filozoficzno-teologicznego w Bagnie¹². Podjęto również działania w celu uzyskania kościelnej aprobaty dla mającego powstać w Bagnie Wyższego Seminarium Duchownego¹³. Starania te zostały uwieńczone sukcesem, ponieważ już 18 grudnia 1953 roku bp Michał Klepacz zatwierdził decyzję o erygowaniu własnego studium filozofii i teologii w Bagnie¹⁴. O powadze ówczesnej sytuacji lokalowej Polskiej Prowincji Salwatorianów niech świadczy fakt rozmieszczenia kleryków w 1953 roku w czterech domach: Kraków-Zakrzówek (32 kleryków); Kraków, ul. Łobzowska (23 kleryków); Trzebinia

¹⁰ J. Drozd, *Wyższe Seminarium Duchowne*, w: *Salwatorianie w Polsce*, s. 179-183.

¹¹ A. Kiełbasa, *Salwatorianie w Archidiecezji Wrocławskiej*, „*Studia Salvatoriana Polonica*” 3(2009), s. 269-270.

¹² APSK, *Utworzenie studium filozoficzno-teologicznego w Bagnie 1953* (14.4.2.3); *List prowincjała ks. P. Piętki SDS do przełożonego w Bagnie ks. T. Klimasa SDS*, Kraków, dnia 25 września 1953 r.

¹³ Tamże, *List Zarządu Polskiej Prowincji Salwatorianów do Przewodniczącego Konferencji Episkopatu w Polsce bpa M. Klepacza*, Kraków, dnia 12 grudnia 1953 r.

¹⁴ Tamże, *Dekret bpa M. Klepacza zatwierdzający erygowanie WSD w Bagnie*, Warszawa, dnia 18 grudnia 1953 r., N. 0684/53/ P.E. (ad. 138/53).

(26 kleryków) oraz Bagno (30 kleryków)¹⁵. W uzasadnieniu swojej decyzji Przełożony Polskiej Prowincji Salwatorianów podkreślił potrzebę stworzenia własnego studium, gdzie przyszli kapłani mieliby możliwość zniwelowania sporych różnic w wykształceniu, a także zrównania wieku wstępujących kandydatów. Z powodu trudnej sytuacji związanej z okresem wojny i okupacji klerycy przerabiali w Bagnie I kurs filozofii w dwa lata, aby wyrównać poziom intelektualny kandydatów do kapłaństwa. Nie bez znaczenia była także możliwość zaangażowania miejscowych duszpasterzy jako profesorów w procesie formacji intelektualnej młodych salwatorianów¹⁶. Ten stan rozproszenia kleryków salwatoriańskich trwał pięć lat. Najpierw w 1954 roku przeniesiono kleryków z Trzebini do Bagna. A ostatecznie w 1958 roku, kiedy to ostatni rocznik zakończył swoje studia w Krakowie, skończył się okres istnienia dwóch domów formacji intelektualnej w prowincji. Odtąd mamy do czynienia z jednym Wyższym Seminarium Duchownym Salwatorianów w Bagnie¹⁷. Trzeba podkreślić wielką pracowitość i odwagę pierwszych wychowawców i jednocześnie wykładowców WSD w Bagnie: ks. D. Kowalskiego SDS, ks. A. Wrońskiego SDS, ks. A. Sznajdera SDS, ks. M. Piątkowskiego SDS, ks. M. Furdzika SDS, ks. F. Kosobudzkiego SDS, ks. R. Celaka SDS oraz ks. A. Pawlaczyka SDS¹⁸. Analiza dokumentów archiwalnych pozwala nam dostrzec problemy, które stanowiły nie lada wyzwanie dla młodej uczelni. Przede wszystkim dotkliwy był brak wykładowców¹⁹ oraz książek i podręczników w języku polskim²⁰. Biblioteka przejęta w spadku po współbraciach z Prowincji Niemieckiej w 1945 roku liczyła 3 000 tomów, z czego tylko 500 pozycji wybrano do użytku kleryków w 1953 roku²¹. Po oficjalnym otwarciu Wyższego Seminarium Duchownego Salwatorianów w Bagnie, w dniu 4 października 1953 roku²², bazą tej uczelni stały się obiekty zakupione w 1930 roku. W latach 1953–1956 wspólnota kleryków mieszkała pod jednym dachem ze wspólnotą nowicjacką, która

¹⁵ Tamże, *Dekret prowincjała ks. P. Piętki SDS*, Kraków, dnia 28 września 1953 r.

¹⁶ Tamże.

¹⁷ A. Kielbasa, *Dom zakonny Salwatorianów*, s. 85-86.

¹⁸ APSK, *Utworzenie studium filozoficzno-teologicznego w Bagnie 1953* (14.4.2.3), *Kierownictwo i skład grona profesorskiego WSD Bagno z dnia 25 września 1953 r.*

¹⁹ Tamże, *Sprawozdania z działalności WSD (1953/54–1963/1964)*, (14.4.19.1), *Sprawozdanie z działalności WSD 1953/54.*

²⁰ Tamże, *Sprawozdanie bibliotekarza z dnia 15 lipca 1958 r.*

²¹ Tamże.

²² Tamże, *Sprawozdania z działalności WSD (1953/54–1963/1964)*; *Sprawozdanie z działalności WSD 1953/54.*

miała wydzieloną klauzurę w tzw. starym zamku²³. Sytuacja uległa zmianie 7 września 1956 roku²⁴, kiedy to z powodu stale rosnącej liczby kleryków (59 w roku akademickim 1956/1957)²⁵ oraz nowicjuszy (19 w roku akademickim 1957/1958)²⁶ nowicjat przeniesiono do osobnego budynku na terenie klasztoru. Jednym z podstawowych źródeł utrzymania wspólnoty seminaryjnej był ogród klasztorny oraz gospodarstwo rolne i pola uprawne. Trzeba tutaj wspomnieć o ogromnym wkładzie pracy braci salwatorianów, którzy w czasie tych 60 lat istnienia seminarium w Bagnie byli dobrym duchem tej wspólnoty oraz wspieranym przykładem dla młodego pokolenia salwatorianów. W latach 1945–2013 we wspólnocie seminaryjnej mieszkało i bardzo ofiarnie pracowało 63 braci salwatorianów²⁷. Omawiając bazę materialną i gospodarczą WSD w Bagnie, nie możemy pominąć również roli sióstr zakonnych, które z wielką miłością i oddaniem posługiwały w kuchni, pralni, ogrodzie oraz wykonywały wiele innych prac w minionych sześciu dekadach. W latach 1946–1954 były to Siostry Służebniczki NMP Niepokalanie Poczętej; w latach 1954–1976 Zgromadzenie Córek NMP od Siedmiu Boleści oraz od 1976 roku do dnia dzisiejszego Zgromadzenie Sióstr Boskiego Zbawiciela (siostry salwatoriarki)²⁸.

II. Trudne początki

Pierwsza dekada istnienia WSD w Bagnie była okresem szczególnie trudnym dla wychowawców i wykładowców. Z powodu wspomnianego wcześniej dużego zróżnicowania wieku i wykształcenia kleryków realizowano jednocześnie studium filozoficzno-teologiczne oraz przygotowanie do państwowego egzaminu dojrzałości, tzw. humaniory. W związku z tymi niedogodnościami rok akademicki 1957/58 rozpoczął się dopiero 15 grudnia, ponieważ 30 alumnow przystępowało do państwowego egzaminu maturalnego²⁹. W pierwszych latach działalności WSD w Bagnie korzystało z pomocy wykładowców spoza

²³ A. Kielbasa, *Nowicjat Salwatorianów*, s. 6.

²⁴ Tamże.

²⁵ Archiwum Domu Zakonnego Salwatorianów w Bagnie (cyt. dalej: ADSB), *Katalog studentów WSD Salwatorianów w Bagnie (1953–2013)*.

²⁶ APSK, *Księga Nowicjatu (1946–1986)*.

²⁷ A. Kielbasa, *Przeszłość przyszłości*, s. 85.

²⁸ Tamże, s. 86.

²⁹ APSK, *Sprawozdania z działalności WSD (1953/54–1963/1964); Sprawozdanie z działalności WSD 1957/58*.

zgromadzenia. Najliczniej reprezentowane były wówczas środowiska naukowe z Wrocławia i Opola. Jednymi z pierwszych byli: bp dr P. Latusek (teologia pastoralna), ks. dr F. Kokoszka (prawo kanoniczne), ks. F. Ilków-Gołąb (teologia moralna) oraz ks. dr Hubert Mynarek (psychologia i kosmologia)³⁰. Przełożeni Polskiej Prowincji Salwatorianów wysłali wówczas znaczną liczbę młodych kapłanów na studia specjalistyczne do Rzymu, Wiednia, Lublina (KUL) oraz Warszawy (ATK), co pozwoliło w późniejszym okresie zapewnić fachową kadre dla rodzimej uczelni³¹. W związku z tym, że salwatorianie nie mieli doświadczenia w prowadzeniu Wyższego Seminarium Duchownego, swój program studiów oparli o *Ratio Studiorum* Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ponieważ wychowawcy i większość grona pedagogicznego ukończyli studia na tejże uczelni, więc zaadoptowali ten program, uzupełniając go przepisami własnych reguł zakonnych oraz bieżącymi potrzebami³². W 1956 roku wspólnota seminaryjna z Bagna stanęła przed trudnym zadaniem wcielenia w życie zasad formacji intelektualnej zawartych w konstytucji apostołskiej *Sedes Sapientiae*³³. Zgodnie z jej zaleceniami program studiów w WSD w Bagnie składał się z dwóch lat filozofii i czterech lat teologii. Nowością był dodatkowy rok studium duszpastersko-pastoralnego dla neoprezbiterów, tzw. *Tirocinium*. Zmiany te, dotyczące studium filozofii i teologii, zostały wprowadzone w roku akademickim 1957/58³⁴. Natomiast dodatkowy rok pastoralny został wprowadzony rok później³⁵. Okres ten był również czasem rozkwitu nowych inicjatyw naukowych w bagieńskiej uczelni. Dzięki staraniom dyrektora studiów ks. J. Drozda SDS wprowadzono indeksy oraz seminaria naukowe. Powstały wówczas Koło Naukowe i Koło Mariologiczne. Jedną z kluczowych decyzji Konferencji Pedagogicznej był obowiązek zakończenia studiów napisaniem przez kleryków większej pracy seminaryjnej³⁶. Lata 60. XX wieku były okresem wielu zmian w świecie i Kościele. Aby wyjść im naprzeciw, Zarząd Generalny Salwatorianów w Rzymie wydał

³⁰ Tamże, (14.4.10.2), *Wykładowcy WSD (1955–1992)*.

³¹ A. Kielbasa, *Dom zakonny Salwatorianów*, s. 87-88.

³² APSK, *Sprawozdania z działalności WSD (1953/54–1963/1964)*; *Sprawozdanie z działalności WSD 1953/54*.

³³ Pius XII, Konstytucja apostołska *Sedes Sapientiae*, „Acta Apostolicae Sedis” 48(1956), s. 354-365.

³⁴ APSK, *Sprawozdania z działalności WSD*, *Sprawozdanie z działalności WSD 1957/58*.

³⁵ Tamże, *Sprawozdanie z działalności WSD 1958/59*.

³⁶ Tamże, *Sprawozdanie z działalności WSD 1957/58*.

w 1960 roku *Ratio Studiorum Generalis Societatis Divini Salvatoris*³⁷. Zgodnie z jego zaleceniami w WSD w Bagnie znacznie rozbudowano program nauczania teologii pastoralnej, homiletyki, katechetyki i misjologii. Zmiany te miały na celu dobre przygotowanie przyszłych duszpasterzy i misjonarzy, zgodnie z najnowszymi potrzebami Kościoła i świata³⁸. Warto odnotować sukcesywny rozwój salwatoriańskiej kadry pedagogicznej w Bagnie. Pod koniec pierwszej dekady w proces formacji intelektualnej kleryków w Bagnie włączyli się jej absolwenci. W roku akademickim 1957/58 ks. dr Z. Kmiec SDS rozpoczął wykłady z teologii dogmatycznej³⁹. Natomiast w roku akademickim 1961/1962 wykłady z filozofii rozpoczął ks. dr. T. Styczeń SDS, a wykłady z psychologii ks. mgr Cz. Cekiera SDS⁴⁰.

III. Czas przemian po Soborze Watykańskim II

Kolejny okres w historii WSD Salwatorianów w Bagnie został zdominowany przez zmiany, które wprowadził zakończony w 1965 roku Sobór Watykański II. W związku z tym ważnym dla Kościoła wydarzeniem określono nowe kierunki nauczania i wychowania w seminariach. Zostały one zawarte w dokumencie *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*⁴¹ oraz w wydanym na jego podstawie przez Episkopat w Polsce *Ratio studiorum in seminariis Poloniae*⁴². Zmiany te miały na celu wyjście naprzeciw aktualnym potrzebom Kościoła i przygotowanie duszpasterzy, którzy będą mogli dotrzeć do współczesnego człowieka. Dlatego położono nacisk na głoszenie egzort i homilii w trakcie formacji seminaryjnej. Klerycy mieli przygotować i prowadzić, pod kierunkiem wykładowców i wychowawców, katechezy dla dzieci i młodzieży w ciągu całego roku akademickiego. Nowością w zakresie apostołstwa prasy było redagowanie również przez alumnów z Bagna biuletynu „Seminarium” czy kwartalnika powołaniowego „Apostoł Zbawiciela”. Ważnym elementem

³⁷ *Ratio Studiorum Generalis Societatis Divini Salvatoris*, Curia Generalizia SDS, Roma 1960.

³⁸ Tamże.

³⁹ APSK, *Sprawozdania z działalności WSD, Sprawozdanie z działalności WSD 1957/58*.

⁴⁰ Tamże, *Sprawozdanie z działalności WSD 1961/62*.

⁴¹ *Ratio Fundamentalis institutionis sacerdotalis*, „Acta Apostolicae Sedis” 62(1970), s. 321-384.

⁴² A. Kielbasa, *Dom zakonny Salwatorianów*, s. 96.

formacji stała się praktyka duszpasterska dla diakonów w II semestrze ostatniego roku formacji seminaryjnej⁴³.

Trzeba odnotować również dość istotny problem, jakim był drastyczny spadek liczby powołań w tym okresie. W roku akademickim 1967/68 w Bagnie studiowało tylko 13 kleryków⁴⁴. Ta sytuacja stała się powodem do przeniesienia na jeden rok kleryków z kursów teologicznych do Instytutu Księży Misjonarzy na Stradomiu w Krakowie w roku akademickim 1969/1970. W dokumentach archiwalnych z tego okresu znajdujemy powody tejże decyzji: mała liczba kleryków oraz możliwość łatwiejszego wprowadzenia nowego *Ratio studiorum*⁴⁵.

Omawiając historię WSD Salvatorianów w Bagnie, nie sposób odnieść się do sytuacji społeczno-politycznej w latach 1945–1989, kiedy to nasza Ojczyzna znajdowała się w strefie wpływów Związku Radzieckiego i rządzona była przez namiestników wyznaczonych przez władze w Moskwie. Z historii znamy wiele przejawów wrogości i agresji ówczesnych władz w Polsce wobec Kościoła katolickiego i zakonów. Nie ominęło to również wychowawców, wykładowców i kleryków WSD w Bagnie. W trakcie swoich badań naukowych autor dotarł w archiwum Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu do dokumentów ukazujących akcje służb specjalnych, mające na celu inwigilację i destabilizację formacji i życia zakonnego w Bagnie⁴⁶. Mając świadomość konieczności zweryfikowania tych dokumentów, możemy dostrzec, z jakimi trudnościami i czasami wręcz niebezpieczeństwem spotykali się ówczesni wychowawcy, profesorowie i alumni WSD Salvatorianów w Bagnie. Szczególnie dotkliwe były powołania do służby wojskowej dla kleryków studiujących w Bagnie. W wielu przypadkach przełożonym udało się uzyskać zwolnienie z tego obowiązku. Jednak, jak wspominał to ks. Andrzej Urbański SDS, niektórzy zostali powołani do odbycia zasadniczej służby wojskowej w specjalnych jednostkach

⁴³ Tamże.

⁴⁴ ADSB, *Katalog studentów WSD Salvatorianów w Bagnie (1953–2013)*.

⁴⁵ APSK, (14.4.19.2), *Sprawozdania z działalności WSD (1959–1965; 1964/65–1973–1974)*, *Sprawozdanie z przebiegu roku akademickiego 1969/1970 w WSD Bagno*.

⁴⁶ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej we Wrocławiu, IPN BU 01283/1181/J, *Zakony męskie – Salvatorianie: materiały z lat 1957–1966*; IPN BU 01283/1183/J, *Zakony męskie – Salvatorianie: sprawa obiektowa „Bagno” z lat 1966–1971*; IPN BU 01283/1184/J, *Zakony męskie – Salvatorianie: sprawa obiektowa „Bagno” z lat 1971–1973*; IPN BU 01283/1185/Jacket, *Zakony męskie – Salvatorianie: sprawa obiektowa „Bagno”*; IPN BU 01283/1186/J, *Zakony męskie – Salvatorianie: Notatki służbowe, informacje*.

dla kleryków⁴⁷. Nie pozostało to bez wpływu na rozwój, liczbę powołań oraz historię domu formacyjnego Polskiej Prowincji Salwatorianów.

Mimo tych trudności możemy zaobserwować proces stałego rozwoju kadry profesorskiej oraz bazy naukowej seminarium w Bagnie. W roku akademickim 1971/72 w WSD Salwatorianów zajęcia prowadziło 17 wykładowców. W tej liczbie znajdujemy 15 salwatorianów: 1 docent doktor habilitowany, 4 doktorów oraz 10 magistrów⁴⁸. Ta statystyka pokazuje dobre owoce mądrej polityki personalnej Polskiej Prowincji Salwatorianów w okresie założenia WSD w Bagnie. Uważna lektura kolejnych sprawozdań z działalności wspólnoty seminaryjnej daje możliwość prześledzenia dynamicznego rozwoju biblioteki seminaryjnej, która jest podstawą bazy naukowej każdej wyższej uczelni. W roku 1971 księgozbiór seminaryjny w Bagnie zawierał: 8 300 tomów skatalogowanych, 223 jednostki skryptowo-fotograficzne, 83 tytuły czasopism krajowych, 78 tytułów periodyków zagranicznych, a także obszerną fonotekę⁴⁹.

IV. Wzrost liczby powołań i dynamiczny rozwój WSD w Bagnie

Od połowy lat 70. XX wieku obserwujemy stały wzrost liczby powołań, co zapewne było związane z wyborem na papieża Jana Pawła II. Liczba kleryków systematycznie rosła, aby w roku akademickim 1988/89 osiągnąć liczbę 96 osób⁵⁰. W związku z tym w pierwszej połowie lat 80. rozpoczęto budowę nowego domu dla kleryków. W roku akademickim 1985/86 budowa została ostatecznie zakończona i mogli oni zamieszkać w nowym budynku⁵¹. Systematycznie rosnąca liczba alumnów była powodem zatrudnienia większej liczby wykładowców. W roku akademickim 1978/79 w WSD Bagnie zajęcia prowadziło 31 osób. W gronie profesorskim większość stanowili salwatorianie – 20 osób. Trzeba podkreślić stałą troskę o podnoszenie swoich kwalifikacji naukowych wśród współbraci profesorów wykładających w bagieńskiej uczelni. Wśród nich było: 2 docentów doktorów habilitowanych, 8 doktorów,

⁴⁷ Relacja pisemna ks. A. Urbańskiego SDS z dnia 28 września 2011 roku.

⁴⁸ APSK, (14.4.10.2), *Wykładowcy WSD (1955–1992)*, *Wykładowcy WSD Bagno w roku akademickim 1971/72*.

⁴⁹ Tamże, *Sprawozdania z działalności WSD*, *Sprawozdanie bibliotekarza WSD w roku akademickim 1970/71*.

⁵⁰ ADSB, *Katalog studentów WSD Salwatorianów w Bagnie (1953–2013)*.

⁵¹ APSK, (14.4.19.5), *Sprawozdania z działalności WSD (1985/86–1991/92)*, *Sprawozdanie z działalności WSD 1985/86*.

7 magistrów z licencjatem kościelnym oraz 3 magistrów⁵². Należy zauważyć, że widocznym efektem stale podnoszonych kwalifikacji kadry profesorskiej w WSD w Bagnie była liczba seminariów i proseminariów naukowych, które istniały w tym okresie. W roku akademickim 1978/79 istniało 8 seminariów naukowych⁵³. Natomiast w latach 1985–1988 w ramach WSD w Bagnie funkcjonowało aż 12 seminariów naukowych⁵⁴. Salvatoriańska *Alma Mater* stale umacniała i podwyższała swój poziom naukowy również dzięki kontaktom międzynarodowym. W tym okresie, dzięki kontaktom ks. prof. T. Stycznia SDS, ks. prof. H. Jurosa SDS i ks. prof. A. Kielbasy SDS, w Bagnie gościli przedstawiciele ośrodków naukowych z Niemiec, Szwajcarii, Francji, Włoch czy Japonii. Wizyty te były okazją do wymiany doświadczeń i ubogacenia formacji intelektualnej oraz duchowej polskich adeptów życia zakonnego⁵⁵.

V. Proces afiliacji do Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu

Mając na uwadze trudną sytuację prawną Wyższych Seminariów Duchownych w okresie reżimu komunistycznego w Polsce, kiedy to nie można było nadawać ich absolwentom stopni naukowych, wśród kadry profesorskiej seminarium w Bagnie dojrzewała idea podjęcia ścisłej współpracy z Papieskim Wydziałem Teologicznym we Wrocławiu. Dokumenty archiwalne pozwalają nam prześledzić rozmowy, jakie były prowadzone w 1984 roku pomiędzy PWT we Wrocławiu a WSD w Bagnie⁵⁶. Proces afiliacji poprzedziły liczne konsultacje, które były spowodowane troską o wypracowanie optymalnego dla obu stron porozumienia. Dlatego w dniu 27 czerwca 1985 roku Konferencja Pedagogiczna w WSD w Bagnie jednogłośnie podjęła decyzję o przyspieszeniu procesu afiliacji do PWT we Wrocławiu⁵⁷. Akt ten dokonał się w dniu 28 kwietnia 1989 roku, kiedy to w siedzibie PWT we Wrocławiu podpisano umowę o przyłą-

⁵² Tamże, *Wykładowcy WSD, Wykładowcy WSD w roku akademickim 1978/79*.

⁵³ R. Raniszewski, *Wyższe Seminarium Duchowne Salvatorianów w Bagnie w latach 1953–1993*, Wrocław 2001 (mps, Biblioteka WSD Bagno), s. 90.

⁵⁴ Tamże, s. 90-91.

⁵⁵ APSK, *Sprawozdania z działalności WSD (1975–1989)*.

⁵⁶ Tamże, (14.4.2.4), *Kopie wzorów pism w sprawie afiliacji WSD w Bagnie do PWT we Wrocławiu, List ks. J. Majki do ks. S. Prekurata SDS z dnia 12 listopada 1984 roku*.

⁵⁷ Tamże, *List ks. S. Prekurata SDS do Zarządu Polskiej Prowincji Salvatorianów z dnia 22 sierpnia 1985 roku*.

czeniu (afiliacji) WSD w Bagnie do PWT we Wrocławiu. Umowę podpisał ks. Jan Krucina dziekan PWT oraz ks. Jan Socha SDS przełożony Polskiej Prowincji Salwatorianów⁵⁸. Proces ten został zakończony pomyślnie 18 lutego 1993 roku, a w roku akademickim 1994/95 studenci WSD w Bagnie otrzymali indeksy PWT we Wrocławiu⁵⁹. Od tego momentu absolwenci WSD w Bagnie otrzymywali tytuł magistra teologii.

VI. WSD w Bagnie po przemianach społeczno-politycznych w 1989 roku

Afiliacja oraz zmiany społeczno-polityczne po 1989 roku nie pozostały bez wpływu na sytuację i poziom nauczania WSD w Bagnie. W roku akademickim 1991/92 w seminarium w Bagnie wykładało 27 salwatorianów posiadających następujące stopnie naukowe: 2 profesorów doktorów habilitowanych, 2 docentów doktorów habilitowanych, 6 doktorów, 12 magistrów z licencjatem kościelnym oraz 2 magistrów⁶⁰. Wydatnie powiększyła się również baza naukowa seminarium w Bagnie. Biblioteka liczyła w tym okresie 21 260 skatalogowanych pozycji. Abonowano wówczas 64 czasopisma, w tym 45 krajowych i 19 zagranicznych⁶¹. Początek lat 90. XX wieku był okresem wielkich przemian w Europie i w naszej Ojczyźnie. Wówczas to zakupiono pierwsze komputery, które służyły kolejnym pokoleniom alumnów piszących prace magisterskie. Okres ten charakteryzował się wzrostem liczby powołań. W roku akademickim 1989/90 po raz pierwszy liczba kleryków w Bagnie przekroczyła setkę (104 osoby). Ta tendencja utrzymywała się do roku 1998, kiedy to wyświęcono 24 diakonów, a liczba kleryków wynosiła 106 osób. Najliczniejszy klerykat w historii WSD w Bagnie był w roku akademickim 1993/94 (III alumnów)⁶². Warto zauważyć, że w tym okresie pojawili się w bagieńskiej *Alma Mater* pierwsi klerycy spoza Polski: z Rosji, Ukrainy, Białorusi, Czech i Albanii. Był to efekt posługi duszpasterskiej absolwentów WSD w Bagnie

⁵⁸ Tamże, *Umowa w sprawie przyłączenia WSD w Bagnie do PWT we Wrocławiu, Wrocław, dnia 28 kwietnia 1989 roku.*

⁵⁹ Tamże, *Sprawozdania z działalności WSD (1990–1995).*

⁶⁰ Tamże, (14.4.5.2-35), *Konferencje pedagogiczne (1956–1995), Lista wykładowców WSD Bagno w roku akademickim 1991/92.*

⁶¹ Tamże, *Sprawozdania z działalności WSD, Sprawozdanie z działalności WSD Bagno w roku akademickim 1991/92.*

⁶² ADSB, *Katalog studentów WSD Salwatorianów w Bagnie (1953–2013).*

w krajach postkomunistycznych, które otwały się na Kościół i wiarę po przemianach społeczno-politycznych. Trzeba wspomnieć, że w latach 1994–2004 nowicjat został przeniesiony z Bagna do Trzebini, co spowodowało, że całość prac związanych z funkcjonowaniem ogrodu i gospodarki rolnej w Bagnie spoczęła wówczas na barkach braci zakonnych i kleryków. W dniu 8 września 1999 roku rozpoczęto wdrażanie nowego *Ratio Institutionis Divini Salvatoris*, czyli zaktualizowanych zasad formacji podstawowej księży i braci w Zgromadzeniu Salwatorianów.

W XXI wiek Wyższe Seminarium Duchowne Salwatorianów w Bagnie weszło z solidną bazą materialną i dosyć liczną grupą kleryków (79 osób)⁶³. Wśród 34 wykładowców wywodzących się z grona salwatoriańskiego znajdowało się wówczas: 4 profesorów, 1 doktor habilitowany, 11 doktorów, 14 magistrów z licencjatem kościelnym oraz 4 magistrów⁶⁴. W tym okresie prowadzono 13 seminariów naukowych, a biblioteka seminaryjna liczyła ok. 37.000 woluminów, w tym 14 200 woluminów skatalogowanych w systemie komputerowym. W stałym abonamencie dostępnych było wówczas 125 tytułów czasopism, w tym 113 tytuły w języku polskim oraz 12 tytułów obcojęzycznych⁶⁵. Niestety, wraz z upływem kolejnych lat stale malała liczba kleryków w Bagnie. Był to efekt ogólnej tendencji spadku powołań kapłańskich i zakonnych w Polsce. W związku z tą sytuacją, stale zmniejszającej się liczby studentów, Zarząd Polskiej Prowincji Salwatorianów podjął w 2003 roku decyzję o poważnym ograniczeniu areалу pól uprawnych i hodowli zwierząt w ramach gospodarstwa rolnego WSD w Bagnie.

VII. Alumni i wychowawcy WSD w Bagnie

Na przestrzeni ostatnich sześciu dekad istnienia Wyższego Seminarium Duchownego Salwatorianów w Bagnie studia rozpoczęło w nim 739 kleryków salwatoriańskich. W tym okresie ukończyło studia i przyjęło święcenia 481 kapłanów⁶⁶. Trzeba wspomnieć o 6 alumnach ze Zgromadzenia Najświętszego Serca Pana Jezusa, którzy studiowali w WSD w Bagnie w latach 1959–1962⁶⁷

⁶³ Tamże.

⁶⁴ Tamże, *Konferencje Pedagogiczne (2000–2002), Lista wykładowców WSD Bagno w roku akademickim 2000/2001*.

⁶⁵ Tamże, *Konferencje Pedagogiczne (2000–2002)*.

⁶⁶ Tamże, *Katalog studentów WSD Salwatorianów w Bagnie (1953–2013)*.

⁶⁷ APSK, *Sprawozdania z działalności WSD (1959–1962)*.

oraz 2 kleryków ze Zgromadzenia oo. Kamilianów studiujących w Bagnie w latach 1959–1965⁶⁸. Analizując pod względem pochodzenia społecznego alumnów w WSD w Bagnie w latach 1953–2013, trzeba zauważyć, że większość pochodzi ze środowisk robotniczych i chłopskich. Patrząc na tę grupę pod kątem przygotowania intelektualnego, możemy dostrzec pewne zmiany na przestrzeni minionych 60 lat. O ile na początku istnienia WSD w Bagnie większość kleryków stanowili uczniowie gimnazjum prowadzonego przez salwatorianów, o tyle w latach późniejszych przeważali absolwenci liceów ogólnokształcących. Pod koniec lat 80. XX wieku coraz więcej kandydatów ukończyło technika i licea zawodowe. Na przestrzeni ostatniej dekady coraz większa liczba kandydatów do kapłaństwa w seminarium w Bagnie ma ukończone studia lub studiowała na różnego rodzaju wyższych uczelniach⁶⁹. Warto również zauważyć, że alumni studiujący w omawianym okresie w WSD w Bagnie pochodzili z całej Polski. Jest to spowodowane tym, że na terenie naszej Ojczyzny salwatorianie posiadają tylko jedną prowincję i seminarium. Najliczniej reprezentowana była archidiecezja katowicka, mniej liczna grupa kleryków pochodziła z archidiecezji krakowskiej, wrocławskiej i tarnowskiej oraz przedstawiciele z innych diecezji⁷⁰.

Oprócz formacji duchowej oraz intelektualnej klerycy salwatoriańscy w Bagnie mieli możliwość rozwijania swoich zainteresowań, związanych z przyszłą pracą duszpasterską lub naukową. Na przestrzeni minionych 60 lat w seminarium bagieńskim istniało wiele kół zainteresowań, powstałych często z inicjatywy alumnów. Było to między innymi Koło Naukowe, istniejące od 1958 roku, dawało możliwość rozwijania swoich zdolności i talentów przyszłym profesorom WSD w Bagnie. Najliczniejszą była grupa kół związanych z pracą charytatywną. Klerycy przez wiele lat byli związani z domami opieki dla ludzi chorych i starszych w Wierzbicach, Św. Katarzynie, Wrocławiu przy ulicy Gdańskiej i Karmelkowej. Bardzo aktywna była współpraca z Domami Dziecka w Godzięcinie i Obornikach Śląskich. Od 1987 roku istniało Koło Bagno, którego zadaniem była współpraca z duszpasterzami miejscowej parafii w opiece nad ludźmi starszymi, chorymi oraz pomoc w nauce dzieciom. Oprócz tego alumni WSD w Bagnie aktywnie działali w Kołach: Mariologicznym, Misyjnym, Powołaniowym, Radiowym, Teatralnym, Ministranckim, Ekume-

⁶⁸ Tamże, *Sprawozdanie z działalności WSD (1965)*.

⁶⁹ Tamże, *Sprawozdania z działalności WSD (1953–1992)*; ADSB, *Konferencje Pedagogiczne (1993–2012)*.

⁷⁰ *Informator Polskiej prowincji Salwatorianów 1900–2000*, Kraków 2000; *Informator Towarzystwa Boskiego Zbawiciela. Prowincja Polska*, Kraków 2012.

nicznym, Kleryckim Kręgu Harcerskim, Redakcyjnym, Kustosz, *Misericordia*, *Ignis Ardens* czy istniejącym nieprzerwanie od 1968 roku zespole muzycznym *Vox Nostra*⁷¹. Nie możemy pominąć aktywności kleryków z Bagna na polu sportowym. Najpopularniejszymi dyscyplinami uprawianymi w omawianym okresie były: piłka nożna, piłka siatkowa, tenis ziemny i stołowy, pływanie, kolarstwo. Warto wspomnieć o udziale kleryków z Bagna w Mistrzostwach Polski WSD w siatkówce, w 2012 roku, w których zajęły 4 miejsce.

Ze względu na ograniczoną objętość tego opracowania trudno byłoby szczegółowo opisać wszystkie aspekty formacji duchowej i charyzmatu salwatoriańskiego oraz wymienić wszystkich księży, którzy na przestrzeni 60 lat pełnili funkcje: prefekta, ojca duchownego, ekonomy, dyrektora studiów, spowiednika, wykładowcy. Dlatego chcąc docenić ich trud, zaangażowanie oraz lata posługi autor pragnie wymienić księży rektorów, którzy w tym okresie czuwali nad formacją w WSD w Bagnie: ks. T. Klimas (1953–1954); ks. M. Piątkowski (1954–1957); ks. M. Furdzik (1957–1960); ks. C. Rogowski (1960–1963); ks. Z. Zgudziak (1963–1968); ks. J. Kmiec (1968–1970); ks. M. Piątkowski (1970–1972); ks. B. Pietrzok (1972–1975); ks. W. Gruszka (1975–1984); ks. S. Prekurat (1984–1990); ks. J. Bednarz (1990–1993); ks. A. Poloczek (1993–1999); ks. T. Koncewicz (1999–2003); ks. J. Tarnówka (2003–2006); ks. B. Giemza (2006–2009); ks. J. Madera (2009–)⁷².

Zakończenie

Obecnie, w 60. roku działalności WSD w Bagnie, grupa alumnów liczy 27 osób. W tej grupie znajdują się klerycy z: Czech, Białorusi i Tanzanii w Afryce. W nowicjacie formację podstawową odbywa 4 kandydatów do stanu kapłańskiego i zakonnego. W tej grupie jest, pochodzący z salwatoriańskiej parafii, Albańczyk. Swoją formację w junioracie kontynuuje również 4 braci zakonnych. Wśród 41 wykładowców 34 to salwatorianie, z następującymi tytułami naukowymi: 3 profesorów, 9 doktorów, 16 magistrów z licencjatem kościelnym oraz 6 magistrów⁷³. Imponująco wygląda również baza naukowa.

⁷¹ APSK, *Sprawozdania z działalności WSD (1953–1992)*; ADSB, *Konferencje Pedagogiczne (1993–2012)*.

⁷² A. Kielbasa, *Przeszłość przyszłości*, s. 79; *Katalog Polskiej Prowincji Salwatorianów (2003–2012)*.

⁷³ ADSB, *Konferencje Pedagogiczne (2007–), Formacja intelektualna w pierwszym semestrze roku akademickiego 2012/2013*.

Stan biblioteki przedstawia się następująco: 31 860 woluminów książek (z tego 28 400 w katalogu komputerowym); 6 870 woluminów czasopism; 381 prac naukowych (absolutoryjnych, magisterskich i doktorskich); 167 starodruków; prenumerata 120 czasopism polskich i 20 obcojęzycznych⁷⁴. Klerycy mają do dyspozycji salę komputerową oraz internetową, a także nowoczesne środki multimedialne, wykorzystywane podczas zajęć dydaktycznych. Nie można pominąć ważnej inicjatywy naukowej, jaką jest wydawane od 2007 roku własne czasopismo naukowe „Studia Salvatoriana Polonica”. Powstało ono z inicjatywy wykładowców i wychowawców WSD w Bagnie⁷⁵. Na uwagę zasługuje fakt, iż to wydawnictwo znajduje się już na liście czasopism punktowanych.

W ciągu minionych sześciu dekad Wyższe Seminarium Duchowne Salwatorianów wpisało się na stałe w pejzaż duchowy i kulturalny Dolnego Śląska. Zabytkowy obiekt, stale remontowany i upiększany przez pokolenia salwatorianów, stał się miejscem spotkań o charakterze religijnym, kulturalnym i społecznym dla okolicznych mieszkańców i wielu grup turystycznych z kraju i zagranicy. A liczne rzesze absolwentów tej uczelni, salwatorianów pracuje w Polsce oraz wielu krajach Europy (Albania, Białoruś, Czarnogóra, Czechy, Niemcy, Szwajcaria, Włochy, Węgry, Słowacja, Rosja, Szkocja); Afryki (Tanzania); Azji (Filipiny) i obu Ameryk (USA, Kanada, Meksyk, Brazylia) oraz w Australii. Wychowankowie WSD w Bagnie są pracownikami naukowymi na: Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, Papieskim Uniwersytecie Laterańskim w Rzymie, Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu, Uniwersytecie Papieskim Jana Pawła II w Krakowie i Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie. Wielu z nich z wielkim sentymentem powraca do Bagna, które stało się sercem Polskiej Prowincji Salwatorianów.

THE 60TH ANNIVERSARY OF THE SALVATORIAN SEMINARY IN BAGNO (1953–2013)

Summary

In the Salvatorian Religious House in Bagno, existing in this place since the 1930's, for 60 years there has also existed a Major Theological Seminary. Describing

⁷⁴ Tamże, *Sprawozdanie z formacji intelektualnej i działalności Wyższego Seminarium Duchownego Salwatorianów w Bagnie za rok 2011/2012*.

⁷⁵ B. Giemza, *Od redakcji*, „Studia Salvatoriana Polonica” 1(2007), s. 7-9.

this period of more than half a century the author first focuses on the very process of founding of the seminary and its difficult beginnings. Then he mentions the challenges of the time after the Second Vatican Council and the dynamic development of the seminary at the end of the 20th century. In addition, he describes the situation of the seminary after the socio-political transformations of the year 1989. The elaboration ends with a reflection about the educators and alumni, who have created the seminary community for the past 60 years.